

utalnak az oktatás, igazságszolgáltatás, közigazgatás, tömegtájékoztatás, kultúra, gazdasági és társadalmi élet, határokon túli cserekapcsolatok területén. A független nemzetközi testület értékelése alapján jól látható, hogy Ukrajna 2017-ben sem teljesítette a nemzetközi kötelezettségeit a kisebbségi nyelvek használatára vonatkozó jogok érvényesítését illetően. A 2019-es ukrán államnyelvről szóló törvény tovább korlátozza a kisebbségek nyelvi jogait, amire a Velencei Bizottság is felhívta a figyelmet. A szakvélemény szerint felül kell vizsgálni az államnyelvről szóló törvényt, és összhangba kell hozni Ukrajna nemzetközi kötelezettségvállalásaival, különös tekintettel a Keretegyezményre, a Kartára, az Emberi Jogok Európai Egyezményre.

Az ötödik fejezet tartalmazza az összefoglalást, következtetéseket (92–93), s ezt követi a felhasznált források jegyzéke (94–96).

A világhálón is olvasható három nyelven (magyar, ukrán, angol nyelven) megjelent kiadvány különböző tudományterületek (nyelv-, történet-, politika-, jogtudomány, szociológia stb.) számára számos tanulsággal szolgál, szakszerűen elemzi a nyelvpolitika és nyelvhasználat közötti összefüggéseket. Bízunk benne, hogy a kötet hatással lesz az ukrán kisebbségi nyelvpolitika alakulására és a kisebbségi nyelvi jogok fokozottabb támogatására is Ukrajnában.

BAUKO JÁNOS
Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Búcsú Nyomárkay Istvántól (1937–2020)

Életének 84. évében, 2020. augusztus 5-én távozott közülünk Nyomárkay István akadémikus, professor emeritus, a hazai és a nemzetközi szlavisztika kiemelkedő képviselője. Az elhunyt tudósban a Magyar Nyelvtudományi Társaság alelnökét, a Magyar Nyelv szerkesztőbizottsági tagját gyászolja.

Nyomárkay István Budapesten született 1937. március 16-án, de gyermekkorát 1948-ig Makón töltötte. Erre az időszakra az ott átvészelt háborús évek ellenére mint nyugodt, békés gyermekkorra emlékezett vissza. 1948-ban a család Budapestre költözött, így középiskolai tanulmányait már a fővárosban, az Eötvös József Gimnáziumban végezte. 1955-ben érettségizett, de akkor első nekifutásra nem vették fel az ELTE magyar–latin szakára, így tanulmányait 1956-ban kezdhette meg, a magyar mellett immár nem az eredetileg óhajtott latin, hanem – a hazai szlavisztika későbbi nagy nyereségére – az akkori nyelvhasználatban délszláv, vagyis szerbhorvát szakon. A nyelvet gyakorlatilag is itt kezdte elsajátítani, de kiváló tanulónak bizonyult, így hamarosan felhívta magára tanárai figyelmét, akik közül elsősorban Hadrovics László fogadta szorosabban vett tanítványai

közé. 1961-ben végzett, középiskolai tanárként helyezkedett el, egy bő évtizedig tanított nagy óraszámban magyart és orosz nyelvű technikumban. Nem vesztette el kapcsolatait az egyetemmel, 1964-ben egyetemi doktori címet szerzett 18. századi szlavóniai horvát szerzők szókinészetét elemző, Hadrovics László vezetésével készült disszertációjával (NYOMÁRKAY 1998: 5–6).

Felsőoktatási pályafutása külföldön indult: 1973/74-ben a leningrádi, 1974/75-ben a zágrábi egyetemen működött egy-egy évig magyar lektorként. 1975 őszén került az ELTE Szlav Filológiai Tanszékére adjunktusként, ettől fogva mind tudományos, mind hivatali téren pályája meredeken emelkedett. 1981-től docens, 1989-től egyetemi tanár, majd 2007-től professor emeritus. Nyomárkay István 1987-től 2003-ig vezette a Szlav Filológiai Tanszékét, 1993–2003 között pedig egyidejűleg a Szlav Filológiai Tanszékcsoporthoz, illetve az abból kialakított Szlav és Balti Filológiai Intézetet is, vagyis azt a posztot töltötte be, amelyet korábban olyan nevek fémjeltek, mint Asbóth Oszkár, Melich János, Kniezsa István, Hadrovics László és a közvetlen előd, Király Péter. Emellett a kari tudományos és oktatási élet szervezésében számos fontos pozíciót töltött be a külügyi dékánhelyetteségtől a kari Habilitációs Bizottság vezetéséig (BÁNCZEROWSKI 2017: 9–11).

Tudományos munkái 1972-től kezdve jelennek meg sűrűn a hazai és a nemzetközi folyóiratokban, elsőként a Magyar Nyelvben, amelynek később is gyakori szerzője maradt, majd a *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* című nemzetközileg is számon tartott folyóiratban, amelynek később hosszú időn át főszerkesztője (2000–2018), majd haláláig tiszteletbeli főszerkesztője lett. 1979-ben védte meg kandidátusi disszertációját, amelyben az idegen szavak beilleszkedését vizsgálta a szerbhorvát nyelvben. Ez a mű később (1984) horvát nyelven jelent meg nyomtatásban *Strane riječi u hrvatskosrpskom (srpskohrvatskom) jeziku* címmel Budapesten. A Magyar Tudományos Akadémia doktora címet 1987-ben nyerte el a horvát nyelvújítás magyar mintáit feltáró értekezésével, amely 1989-ben német nyelven jelent meg az Akadémiai Kiadó gondozásában *Ungarische Vorbilder der kroatischen Sprachenerneuerung* címmel. Ezután sorra jelennek meg itthon és külföldön nagy visszhangot kiváltó kötetek: *Gramatika srpskohrvatskog (hrvatskosrpskog) jezika* (1989); *Sprachhistorisches Wörterbuch des Burgenlandkroatischen* (1996); *Anyanyelvi ébredés és hagyomány nálunk és szomszédainknál* (2002); *Kroatističke studije* (2000); *Rukopisne prodike iz Pannonhalme* (Vig Istvánnal társszerzőségben, 2005) és végül az élénk kritikai visszhangot kiváltó *Szlav szomszédaink* (2013). Nem térhetünk ki a szlavisztika, a magyar nyelvészet, az areális nyelvészet és kontaktológia változatos témáit tárgyaló tanulmányaira, csak két fontos és nagy hatású tanulmányát emeljük ki: a magyar és a szerbhorvát nyelv kapcsolatáról szólót a Balázs János szerkesztette *Nyelvünk a Duna-tájon* című kötetből (1989) és a horvát és a szerb nyelv bemutatását a Fodor István szerkesztette *A világ nyelvei* című enciklopédiából (1999). Tudományos teljesítményét először a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia méltányolta levelező tagsággal (1997), 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémia is levelező, majd 2010-ben rendes tagjává választotta. Nem maradtak el a tudományos és állami kitüntetések sem, köztük az olyan jelentősek sem, mint a Szent-Györgyi Albert-díj (2002), a Horvát Köztársaság Hajnalcsillag rendje (2003) és a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2007). Egyéni kutatásai mellett NYOMÁRKAY ISTVÁN számos kollektív vállalkozást is szervezett és írá-

nyitott, vezetésével készült el A magyarországi szláv nyelvtudomány bibliográfiája 1985-ig (1990) és a Magyarországi szláv kéziratok című sorozat három füzete (1990–1996).

Nyomárkay István – mint 2001-től (Papp Ferenc halála után) az egyetlen szlavista akadémikus – számtalan hazai és nemzetközi fórumon reprezentálta a hazai szláv nyelvtudományt. Itthon ő képviselte a szlavisztikát az MTA számos bizottságában és sok tudományos minősítési eljárásban. Akadémiai tisztségei közül kiemelkedő jelentőségű volt, hogy 2005–2012 között ő elnökölte az MTA Magyar Nyelvi Bizottságát, majd tagja maradt később a Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságnak is A magyar helyesírás szabályai tizenkettedik kiadásának előkészítő munkálatai során. A külföld felé mint a Nemzetközi Szlavisztikai Komité magyar tagja (1987–2013) reprezentálta a magyar szlavisztikát, ő egyengette a magyar szlavisták útját a nemzetközi szlavisztikai kongresszusokra. A szláv országok mellett kitűnő német nyelvtudása folytán elsősorban a német nyelvterületen alakított ki szoros tudományos kapcsolatokat, többször volt vendégprofesszor Németországban, élénk személyes kapcsolatokat ápolta a bécsi szlavistákkal, akik számos közös kutatásba is bevonták. Ezek közül kimagaslik aktív részvétele az Osztrák Tudományos Akadémia Balkanisztikai Bizottságában (Balkankommission), amelynek 1999–2007 között volt tagja és több referátummal járult hozzá a Radoslav Katičić által vezetett testület munkájához (NEWKLOWSKI 2017: 18).

Nyomárkay István a magyar szlavisták azon vonulatához tartozott, akik jelentőset alkottak mind az egyetemes szláv nyelvtudományban, mind pedig annak jobbjára csak magyar szlavisták által művelt határmezsgyéjén, a szláv–magyar és magyar–szláv nyelvi és kulturális érintkezések területén, vagyis a hungarocentrikus, magyar érdekű szlavisztikában.

Nyomárkay Istvánt 2020. szeptember 11-én szűk családi körben temették el Sátoraljaújhelyben. Tudományos munkássága maradandó, érdekes személyiségének emlékét kollégái és tanítványai őrzik. R. I. P.! Nyugodjék békében!

Hivatkozott irodalom

- BAŃCZEROWSKI JANUSZ 2017. Nyomárkay István akadémikus nyolcvan éves. In: LUKÁCS ISTVÁN szerk., *Nexus Linguarum: Köszöntő kötet a 80 éves Nyomárkay István akadémikus tiszteletére*. ELTE BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet, Budapest. 9–13.
- NEWKLOWSKI, GERHARD 2017. Zum 80. Geburtstag von István Nyomárkay. In: NYOMÁRKAY–PAPP szerk. 16–19.
- NYOMÁRKAY ISTVÁN 1998. Vallomása pályájáról. In: BOLLA KÁLMÁN szerk., *Nyomárkay István. Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* 54. ELTE Fonetikai Tanszék, Budapest. 5–9.
- NYOMÁRKAY ISTVÁN – PAPP ANDREA szerk. 2017. *Világkép és etimológia. Írások Nyomárkay István 80. születésnapjára. Az MTA Modern Filológiai Társaság tudományos konferenciájának előadásai, Budapest, 2016. június 22.* Modern Filológiai Társaság, Budapest.

ZOLTÁN ANDRÁS

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Búcsú D. Mátai Máriától

(1945–2020)

Ismét eggyel kevesebben lettünk. Nehéz leírni az ilyen mondatot még akkor is, ha tudjuk, hogy D. Mátai Mária betegsége miatt már hosszú évek óta nem volt jelen a tanzéki és a szakmai élet mindennapjaiban. Most, a visszavonhatatlan véglegesség tudatában szomorú szívvel búcsúzunk tőle, az embertől, a munkatárstól, tudományos kutatótól, tanártól az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar nyelvészei és a Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében.

Mátai Mária 1945. november 22-én született Szombathelyen. Iskoláit szülővárosában végezte. A gimnázium utolsó évében az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen orosz nyelvből elért helyezéseivel felvételi vizsga nélkül nyert felvételt az ELTE magyar–orosz szakára, ahol 1969-ben szerzett diplomát. A magyar nyelvészet és ezen belül a nyelvtörténet iránti érdeklődése folyamatosan alakult ki egyetemi tanulmányai során, és már szakdolgozatában kijelölte azt a fő kutatási irányt (a szófajttörténet és ezen belül a határozószók kérdéskörének vizsgálata), amely egész életpályája során meghatározó volt, és amellyel maradandót alkotott. 1970-ben megvédte bölcsészdoktori disszertációját, amelynek kiváló eredményéért kitüntetéses (vörös) diplomája után megkapta a *Sub auspiciis rei publicae popularis feliratú aranygyűrűt*. 1985-ben a nyelvtudomány kandidátusa fokozatot szerezte meg, 1997-ben habilitált, 2008-ban az MTA doktori fokozatot nyerte el. Részt vett a Magyar nyelv történeti nyelvtana munkálataiban (MNYT.), egy egyetemi jegyzet (H. BOTTYÁNFY ÉVÁVAL, HORVÁTH MÁRIÁVAL és KOROMPAY KLÁRÁVAL [H. BOTTYÁNFY – HORVÁTH – KOROMPAY – D. MÁTAI 1981 stb.]) és nyelvtörténet-tankönyvek írásában. Széles körű nyelvészeti érdeklődéséről ő maga így írt: „a grammatika- illetőleg szófajttörténeten kívül jó néhány egyéb témával is foglalkoztam: a középiskolai anyanyelvi neveléssel, tudománytörténettel, a leíró nyelvészet egyes kérdéseivel, a figura etymologica grammatikai és stilisztikai vonatkozásaival, a csángó nyelvjárás egyes jelenségeivel. Egyik legkedvesebb témám az 1433-as másolatban fennmaradt verses imádságunknak, a Laskai soroknak a monografikus feldolgozása volt” (MÁTAI 2009: 145).

Mátai Mária igazi tanáregyenység volt. Nemcsak a tananyagot megtanítani, hanem a hallgatóknak az anyanyelv szeretetét átadni is akarta. Nagy hatással volt tanítványaira, akiknek szakmai életútját évek múltán is figyelemmel kísérte. Nem véletlen, hogy közülük többet is a kutatói pályán indított el.

Mátai Mária a tanár, a kutató mellett igazi közösségi ember is volt. Részt vett a Kar életében: több cikluson keresztül volt tagja a Kari Tanácsnak, 1976 és 1979 között az ELTE Egyetemi Tanácsának is. A Magyar Nyelvtudományi Társaságnak 1976-tól választmányi tagja volt. 1998-ban Széchenyi Professzori Ösztöndíjban, 2002-ben Széchenyi István Ösztöndíjban részesült, 2009-ben Apáczai Csere János-díjjal tüntették ki.

Kedves, barátságos, mindenki felé nyitott természete a kollégák irányában is megmutakozott. Amikor Hajdú Mihállyal a fiatal és fiatalos nyelvészek baráti körének, a később Bokor néven ismertté vált csoportnak a megalakításán gondolkodtunk, természetesen adódott, hogy Marikával együtt legyünk a mozgatói ennek a baráti körnek. Szeretágazó

jó kapcsolatai révén a Bokor szakmai vitái, beszélgetései háttereként szétküldött Bokor levelek stenciles sokszorosítását is viszonylag könnyen meg lehetett oldani a korszakra jellemző cenzúras világban is. A Bokor sikerén felbuzdulva a Kar más szakos fiatal oktatói is szervezkedni kezdtek. Így jött létre a Fiatal Oktatók Klubja, a Fiók, amelynek a szervezői között ugyancsak megtaláltuk őt is.

Mátai Mária kedves, vidám, barátságos személyiségét, de törhetetlen munkakedvét a betegség, a hosszú évtizedeken keresztül fellépő súlyos migrénes rohamok sem törték meg. Emlékezetünkben így őrizzük meg az utókor számára.

Hivatkozott irodalom

- H. BOTTYÁNFY ÉVA – HORVÁTH MÁRIA – KOROMPAY KLÁRA – D. MÁTAI MÁRIA 1981. *Bevezetés az egyetemi nyelvészeti tanulmányokba*. Tankönyvkiadó, Budapest. (Sok utáni nyomással.)
- MÁTAI MÁRIA 2009. E./1. In: KONTRA MIKLÓS – BAKRÓ-NAGY MARIANNE szerk., *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben 2*. A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Szeged. 143–145.
- TNYt. = *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei. II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika. II/2. A kései ómagyar kor. Mondattan. Szöveggrammatika*. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1991–1995.

ZELLIGER ERZSÉBET
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Búcsú Kótyuk Istvántól

(1934–2020)

A kárpátaljai magyar tudományosság szegényebb lett: életének 86. évében eltávozott közülünk dr. Kótyuk István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanszékvezető professzora, az MTA külső köztestületi tagja, a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács alapító tagja. Gyászolja a kárpátaljai magyar nyelvésztársadalom, gyászolják kollégái, tanítványai, tisztelői.

Kótyuk István – elismert magyar nyelvész, műfordító, lexikográfus, számos, a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára készült tankönyv szerzője. A szovjet éra nehéz időinek tanúja és részese. Az őszinteség és becsületesség kísérte élete végéig. Évtizedek során a szülőföld tiszteletére, az anyanyelv és a kultúra ápolására nevelte tanítványait.

1934. január 11-én született az akkor Csehszlovákiához tartozó, jelenleg az ukrain Ungvári járás területén található Nagyrát településen. Elemi iskolai tanulmányait helyben végezte. 1949-ben felvételt nyert a Munkácsi Tanítóképzőbe, mely 1950-ig Huszton működött. 1953-ban szerzett elemi iskolai tanítói diplomát, s még ugyanebben az évben az Ungvári Pedagógiai Főiskola magyar nyelvészeti szakán kezdett el tanulni. A pedagógiai főiskolát hamarosan megszüntették, tanulmányait ezért az Ungvári Állami Egyetemen folytatta, ahol 1958-ban szerzett orosz nyelv és irodalom szakos tanári

diplomát. Ezt követően előbb a Kárpáti Igaz Szó szerkesztőségénél, majd pedig a megyei rádiónál tevékenykedett.

1963-ban létrejött az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar nyelvészeti tanszéke, ahol ő magyar nyelv és irodalom szakos tanárként kapott állást. Az itt eltöltött 30 év alatt különböző tárgyakat oktatott: mai magyar nyelvet (morfológia és szintaxis), dialektológiát, a magyar nyelv történeti grammatikáját s a magyar nyelv más speciális kurzusait. Kótyuk István 1994-ig dolgozott az Ungvári Állami Egyetem munkatársaként. 1997-től az akkor újonnan létrehozott II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója, a Nyelvészeti, később Filológiai Tanszék vezetője. Kezdetekben a tanítói szakon, a magyar szak beindítását követően pedig az itt tanuló hallgatók számára oktatott magyar grammatikát.

A múlt század 60-as éveinek a közepén KÓTYUK ISTVÁN az ungi magyar nyelvjárás tanulmányozásával kezdett el foglalkozni. Kutatásai az említett nyelvjárás hangtani, szóképzéstan, alak- és mondattani, valamint stilisztikai sajátosságaira, illetve az ezekben jelentkező keleti szláv hatások vizsgálatára is kiterjedtek. E témakörből írta meg kandidátusi disszertációját is, melyet 1974-ben Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре (Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai) címmel megvédett. Ez, a magyar dialektológia, illetve az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok kutatása szempontjából is igen jelentős munka több évtized elteltével, 2007-ben a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke által került kiadásra. A munkához írt előszavában ZOLTÁN ANDRÁS szerkesztő megjegyzi: „Kótyuk Istvánnak 1974-ben Ungvárt orosz nyelven megvédett kandidátusi disszertációjának a maga korában az adott viszonyok között nem volt esélye arra, hogy megjelenjék nyomtatásban, noha mind témája, mind a feldolgozott anyag mennyisége, valamint a feldolgozás minősége indokoltta tette volna, hogy ne csak néhány egyre halványuló gépiratos példányban álljon a magyar és az ukrán kutatók rendelkezésére, hanem már a maga korában is szervesen beépüljön a két nyelv kapcsolataival foglalkozó szakirodalomba.” A könyv nyelvészeti folyóirataink hasábjain részletes méltatásban részesült (BÁRÁNYNÉ KOMÁRI 2009; GAZDAG 2009; P. LAKATOS 2010).

KÓTYUK ISTVÁN disszertációját magas tudományos színvonal jellemzi, amelyben a szerző az ungi magyar nyelvjárás ukrán és orosz kölcsönszavainak a legmélyebb tudományos elemzését adja. Ő volt az első, aki a kárpátaljai magyar nyelvjárások szókészletét ért keleti szláv (orosz és ukrán) hatást vizsgálva az ungi magyar nyelvjárásokban meghonosodott ukrán és ruszin eredetű kölcsönszavak felgyűjtése révén egy közel háromszáz tételből álló értelmező-etimológiai szótárt hozott létre. A munka számos fontos információt nyújt az ukrán és magyar nyelvtudomány, történelem, etnográfia és földrajz számára egyaránt.

Kótyuk István igen sokrétű tevékenységet folytatott. A tudományos kutatások, az oktatói, szervezői és fordítói munka, a magyar és az ukrán lexikográfia terén elvégzett feladatok csak a legfontosabb eredményei. Több évnyi aktív kutatómunkával járult hozzá az Összkárpáti nyelvatlasz (1989–2003), illetve A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára (melynek szócikkei az Acta Hungarica című folyóiratban is megjelentek) című munkák létrejöttéhez. Különös jelentőséggel bírtak a helyi újságok hasábjain a magyar nyelv és kultúra kapcsán megjelenő tudományos-ismeretterjesztő cikkei, az ukrán, orosz, udmurt és tatár nyelvű szépirodalmi művekből készített magyar nyelvű fordításai. 1982-ben Ungváron látott napvilágot a középiskolások 4–10. osztálya számára készült Magyar helyesírási tanácsadó című munkája. A magyar nyelv használatával, illetve a kárpátaljai

magyar nyelvjárások sajátosságaival foglalkozó írásait az Anyanyelvünk peremén (1995) című kötetben gyűjtötte össze.

Kótyuk István a tudományos tevékenység mellett az oktatás területén is komoly munkát folytatott. 1971 óta 16 a Szovjet, illetve később az Ukrán Tudományos és Oktatási Minisztérium által jóváhagyott tankönyvet írt a kárpátaljai magyar iskolák 4–11. osztálya számára, melyek közül néhány már több kiadást is megélt (publikációinak listáját lásd BÁRÁNY–GAZDAG 2016: 149–152). Ennek köszönhetően a kárpátaljai magyar iskolások több nemzedéke a KÓTYUK ISTVÁN által összeállított tankönyvekből sajátíthatta el az anyanyelvére vonatkozó ismereteket. Tagja volt annak a szakmai csoportnak, amely 2005-ben a magyar tannyelvű általános iskolák számára kidolgozta a magyar nyelv, valamint a magyar és világirodalom tantervet. A magyar irodalmi nyelv történetéből és mondattanából készült egyetemi jegyzetei, illetve a magyar grammatikához kapcsolódó feladatgyűjteményei komoly segítséget nyújtanak a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára.

2000-ben a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke KÓTYUK ISTVÁNT kérte fel az UDVARI ISTVÁN szerkesztésében készülő hatkötetes Ukrán–magyar szótári adatbázis (2000–2003), illetve a kétkötetes Magyar–ukrán szótár (2005–2006) főmunkatársául. Ezen kívül a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola által kiadott Magyar–ukrán (2006) és Ukrán–magyar (2008, második kiadás 2015) kisszótárak főszerkesztője is KÓTYUK ISTVÁN.

Kótyuk István 2014-ben ünnepelte a 80. születésnapját. A jubileum kapcsán köszöntővel méltatták (BÁRÁNY 2015: 479–482), kollégái és tanítványai a tiszteletére kiadványt jelentettek meg (BEREGSZÁSZI–HIRES-LÁSZLÓ 2014). Az előszó helyett írt köszöntőjükben hangsúlyozták, hogy Kótyuk István évtizedek óta valamennyi kárpátaljai magyar mestere, oktatója, hiszen számos magyarnyelv-tankönyv szerzője, szerkesztője, az anyanyelvi tantervek összeállítója, valamint történelem és földrajz tankönyvek fordítója (i. m. 7).

Kótyuk István munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el: 1993-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozása során elért eredményeiért Csúry Bálint-émlékéremmel és -díjjal jutalmazta. 1997-ben szépirodalmi fordításaiért Fegyir Potusnyak-díjban részesült. 2004-ben Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma Ukrajna kiváló oktatója címmel tüntette ki. 2009-ben a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság a sokoldalú munkásságáért, kutatói, műfordítói és oktatói tevékenységért Arany János Életmű-díjat adományozott Kótyuk Istvánnak. 2019-ben a Kárpátaljai Megyei Tanács és a Megyei Állami Közigazgatási Hivatal Kárpátalja fejlesztéséért díjjal méltatta. A Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács 2016-ban A kiemelkedő tudományos, illetve tudományos szervezői munkásságért díjjal tüntette ki. 2020. szeptember 23-án a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanévnyitói ünnepségén Tomcsányi Hűségdíjat kapott.

Elmondhatjuk, hogy Kótyuk István életét a magyar nyelv szolgálatának szentelte. Drága Pista bácsi! Az Ön bölcsessége, tudása, kitartása, emberszeretete példaértékű marad számunkra! Megpróbáljuk továbbvinni és ápolni azokat az értékeket, amelyeket Ön létrehozott és mindvégig kiállt mellettük. Hálás szívvel köszönünk mindent!

Hivatkozott irodalom

- BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ERZSÉBET 2009. Kótyuk István, Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai – Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре. *Magyar Nyelvőr* 133: 95–101.
- BÁRÁNY ERZSÉBET [БАРАНЬ, СЛИЗАБЕТА] 2015. До 80-річчя Іштвана Ковтюка. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae* 60: 479–482.
- BÁRÁNY ERZSÉBET – GAZDAG VILMOS 2016. Kótyuk István – anyanyelvünk jeles szakértője. In: HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA szerk., *Nyelvhasználat, kétnyelvűség. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 2.* Audor-Shark, Ungvár. 137–152.
- BEREGSZÁSI ANIKÓ – HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA szerk. 2014. *Meszelt falakon túl. Születésnap köszöntő kötet Kótyuk István tiszteletére.* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológiai Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport – Hodinka Antal Intézet, Beregszász.
- GAZDAG VILMOS 2009. Jelentés az ukrán–magyar nyelvhatárról. (Ištvan Kovtük, Ukrainские заимствования в ужанском венгерском говоре / Kótyuk István, Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai. Nyiregyháza, 2007.) *Kisebbségkutatás* 18: 476–481.
- P. LAKATOS ILONA 2010. Kótyuk István, Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре / Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai. *Magyar Nyelv* 106: 227–233.

BÁRÁNYNÉ KOMÁRI ERZSÉBET – GAZDAG VILMOS
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pusztai Ferenc 80 éves

Pusztai Ferenc, alias Pusztai tanár úr, Feri tanár úr, Feri 2020 október havának 26. napján tölti be 80. életévét. Ő sem siettette a jubiláris nap jövetelét, sőt bizonyára távol is tartotta volna, ha tehette volna. Mi, „hetvenkedők” mindannyian bizonyára joggal érezzük úgy, mintha felgyorsult volna az idő múlása! Hiszen nem is oly régen volt, hogy a Magyar Nyelvtudományi Társaságban köszöntöttük 2010 novemberében az akkor 70 esztendőes Pusztai Ferencet, kedves kollégánkat, barátunkat, pályatársunkat és sokaknak tisztelt tanárát. Többen is rendszeresen találkoztunk vele az egyetemen A magyar nyelvtörténet kézikönyve fejezeteinek a megbeszélésein. Amikor a könyv megjelent (2018), akkor neki már a szokásos mindennapi közlekedés lehetőségei sajnálatos módon el voltak zárva. Az utóbbi évtized radikális változásokat hozott ugyanis egészségi állapotában. Eljött az az idő, amikor le kellett mondania arról, hogy be-bemenjen az egyetemre, hogy részt vegyen – miként korábban mindig – a Magyar Nyelvtudományi Társaság választmányi és felolvasó ülésein s a tanszéki rendezvényeken. Kényszerűségből az otthon falai közé szorult. A tőle származó „szigetlakó” és „barlanglakó” ily módon bizony szomorú tényt takaró s bizony találó metaforák. Mindennek ellenére a nulla dies sine linea elvének értelmében, dacolva életterének beszűkülésével rendületlenül teszi a dolgát A magyar nyelv nagyszótára munkatársaként. Dolgozik, mert pontosan tudja, hogy az értelmes és szívének kedves foglalatosság, a tudományos munka – a magyar szókészlettel való foglalkozás (meg az olvasás) – terápiát jelent számára. Nem panaszkodik, bár sok oka volna rá. Hogy ez a szomorú állapot milyen belső viaskodással jár, csak ő tudhatja. Felesége elhunytának

önmagában is megrázó ténye, hitvese hiányának pótolhatatlansága fájdalmasan tetézi mindennapos gondjait. Elsősorban életakarása, lányának szerető gondoskodása, jól ismert fegyelmezettsége, A magyar nyelv nagyszótára munkálataiban való részvétel teszi életét élhetővé. Jó azonban tapasztalni, hogy Pusztaiéknál lévén a két régi Eötvös-kollégista hogyan idézi fel a Kollégiumban töltött évek derűs alkalmait, az egyetemi tanszéki emlékeket és a nyelvjárásgyűjtő kirándulások sok kedves, bennünket ma is mosolyra fakasztó eseményeit is. S mintha igaz volna: csak a betegségben mérhetjük föl az egészség s csak az öregségben a fiatalság csodáját. Ezt tapasztalva is úgy érezzük azonban, hogy a régi kollégista és egyetemi emlékek egy-egy pillanatra mintha visszafiatalítanának bennünket.

2006-ban az akkor 65 éves Pusztai Ferencet tanítványai és tanártársai összefogásával, az Eötvös József Collegium, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete és a Magyar Nyelvtudományi Társaság támogatásával egy majdnem 600 oldalas tisztelegző kötettel köszöntöttük őt 101 tanulmánnyal. A Tabula gratulatoria 140 nevet jegyez, s a két szám jól érzékelteti az iránta való tiszteletet, megbecsülést. A Magyar Nyelvtudományi Társaság 70. születésnapja alkalmából sok érdeklődőt mozgósító nyilvános ülésén fejezte ki elismerését és jókívánságait.

Az életutat az szabta meg, hogy ő született tanár. A tanárság iránti vonzalmát a szülői házból hozta magával. Édesapja neves tanár volt, akiről iskolát neveztek el Káptalanfán. Maga emlékezett meg arról, hogy a számára mintát adó matematikatanár édesapa figyelmeztette az élet két fontos matematikai szabályára: a sorrendre és az arányra. Erre a szabályra nemcsak jól emlékezett mindig is, s emlékszik ma is, hanem példás módon be is tartja. Jubilánsunk valóban született tanár. Egész habitusában az. Tanítványainak hosszú sora s órá való emlékezésük is igazolja ezt.

Nem ő kereste a feladatokat, hanem a feladatok találták meg őt. A bölcsészkaron, egyetemi szinten és Eötvös-kollégiumban, de a közéletben is. A tanszékhez, amelynek tagja volt (mi nyugdíjasként is annak tekintjük), máig ragaszkodik. A legutóbbi kiskarácsonyi tanszéki összejövetelről küldött, aláírással üdvözlötünkre így válaszolt a maga szép stílusában és őszinte megfogalmazásban: „köszöntések viharos sebességgel és kavargó sűrűséggel idézte fel bennem az »ősi fészek« melegét, erejét és (tagadhatatlan) szépségét” (2019. január 5).

Pusztai Ferenc világeletében csapatmunkás volt, a kötelesség és a lelkiismeretes munka embere. Ha tudományos tevékenységére gondolunk, vegyük tekintetbe, hogy nagy kollektív vállalkozások munkatársa volt. Egy időben a Magyar nyelv történeti-etimológiai szótára gárdájának volt tagja, majd a Magyar értelmező kéziszótár főszerkesztője lett; jelenleg, illetőleg jó ideje pedig munkatársa a Magyar nyelv nagyszótárának. Szerző- és szerkesztőtársa volt a Magyar nyelvtörténet és A magyar nyelvtörténet kézikönyve című könyvnek. Társaként tanúsíthatom, ideális szerkesztőtárs volt lelkiismeretességével, alaposágával, szakmai jártasságával, emberi erényeivel. Bizonyos, hogy ha közéleti funkciói nem kötötték volna le legtermékenyebb életszakaszában, akkor tudományos termése jóval több volna.

„Adathalász”-ként az oktatás támogatására indította el DVD-ken rögzített „füzeteit”, a hat kötetet számláló, a Tanári példák könyve című sorozatát. Ha nyelvészeti vagy oktatási szempontból fontos cikke bukkant nem nyelvészeti orgánumban, másolatban az ELTE Nyelvészeti Könyvtárának, illetőleg kollégáknak is adott egy példányt belőle. Hosszú éveken át, önzetlenül tette ezt.

Többször megkíséreltem rávenni arra, hogy írjon valamit – cikket, ismertetést a Magyar Nyelvbe, hiszen szerkesztőbizottsági tag (ez utóbbit súlyos érvnek szántam). Elhárította ismétlődő kérésemet. Beláttam hamar, hogy sajnos igaza van. Mert ő már nem lehet úgy jelen a magyar nyelvtudomány pezsgő életében, mint ahogy korábban volt. S annak a mércének az elérését, amit magától megkövetelt, jelenlegi akadályozott állapotában joggal tartja lehetetlennek.

Pusztai Ferenc írásainak eredeti és finom, nem ritkán egyenesen gyönyörködtető stílusát mindenki ismeri, aki olvasta írásait, különösen azokat, amelyek témájuknál, műfajuknál fogva teret biztosítanak a stílusalakításnak. Azt kívánjuk magunknak, hogy még sokáig olvashassuk stílusbeli remekléseit.

Pusztai Ferenc is azok közé tartozik, akik nehéz napok hiteles ismerői. Ezért különösen is tiszteletet parancsoló, hogy mindennek dacára a magyar nyelvészetnek a lexikográfiai való közreműködésével ő ma is aktív tagja. Mindannyiunk szívből jövő óhaja: maradjon az továbbra is!

Kedves Feri! Isten éltesse!

KISS JENŐ

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Koppány birtok 11. századi helynevei

2. rész*

2.6. Gerence. A Bakonyban eredő patak a Marcal jobb oldali mellékvize. Az oklevél hegyi pataknak nevezi (1086: ad torrentem *Grenice*, DHA. 1: 250), ez meg is felel a valószínűségnek, ugyanis Béltől északnyugati irányban a patak szurdokvölgye majdnem Koppányig húzódik, és itt a Gerence kb. 8 kilométer távolságon 60 métert esik (DORNYAY 1927: 237).

Olvasata: [*grenice*]. A vízfolyás viszonylag jól adatolt a későbbiekben is (1086/1456: ad torrentem *Gremce*, DHA. 1: 259; 1249: ad *Grenche*, PRT. 8: 291; 1782–1785: *Gerentsche* Bach, EKFT; 1857: *Gerencze* Bach, Kataszteri térképek; 1864: *Gerencze*, VeMFN. 4: 126; 1941: *Gerence*, *Gerence-p.*, MKF.; 2000: *Gérince* : *Gërence*, VeMFN. 4: 103). Elképzelhető, hogy az 1456-os *Gremce* alak másolási hiba a *Grenice* helyett (az 1456-os oklevél az összeírás alapján készült átirat). De az is lehet, hogy tükrözi a valószínűságon használt formát, ugyanis beleillik a szónak a magyarban lezajló hangalaki változásának a folyamatába, ami a következőképpen képzelhető el: *Grenice* > *Grence* > *Gerence*. A kétnyíltszótagos tendencia következtében eshetett ki a második szótagi magánhangzó (*Grence*), illetve oldódhatott fel a szőleleji mássalhangzó-torlódás (*Gerence*). A későbbi nyelvjárási *Gérince* alakváltozat létrejöttében reszematizációs hatás is szerepet játszhatott.

* Lásd Magyar Nyelv 116: 375–382. DOI: 10.18349/MagyarNyelv.2020.3.375